

UMANISMUL ȘI FERICIREA

■ DUMITRU
SOLOMON

Congresul educației politice și al culturii socialiste a constituit un important fapt de cultură, un act de referință fundamental pentru înțelegerea complexă a fenomenului educativ și cultural, într-un moment istoric de mare solicitare a conștiinței umane, pentru instituirea unui climat excepțional de studiu și de creație, de înălțare spirituală. Conștiința culturală se organizează, se confruntă și se mobilizează în vederea atingerii unuia dintre cele mai tulburătoare scopuri: *omul*, eliberarea deplină, socială și spirituală, a omului. Tot ceea ce, generic vorbind, înseamnă producție, consum, schimb cultural se desfășoară, așa cum se arată în remarcabila Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru om, în contextul celei mai umane dintre lumi și al celui mai autentic umanism:

„Șența umanismului revoluționar — spre deosebire de aceea a umanismului burghez, care cultivă instinctul egoist, individualismul, lupta pentru bunăstarea personală în dauna bunăstării semenilor — constă în situarea omului în centrul întregii preocupări și activități a societății și, în același timp, în stabilirea unor raporturi armonioase, organice între individ și colectivitate. Umanismul revoluționar concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societății, promovind principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încalcând dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii generale a colectivității, a poporului, a umanității.”

Ne aflăm în fața unei admirabile sinteze a ceea ce a fost mai nobil în aspirațiile și în lupta generațiilor, în creația artistică și științifică a marilor înaintași, de la noi și de pretutindeni, în gândirea umanistă a genurilor. Nefericirea multora dintre personajele memorabile ale literaturii este, nu o dată, nefericirea egoismului sau aceea a victimei egoismului. Nici unul dintre cei care au distrus fericirea altora nu a fost cu adevărat fericit, după cum nici o victorie a individualismului nu a fost o victorie adevărată. Întrebărilor chinuitoare ale marii literaturi li se oferă

un răspuns prin acest nou tip de umanism, care implică solidaritate, generozitate, coeziune umană. Ce este mai rău, întreba Socrate, să înfăptuiești sau să înduri o nedreptate, cine, dintre făptuitorul și victima nedreptății, este mai nefericit? Și mai spunea Socrate: „Tăgăduiește, Kallikles, că cel mai rușinos dintre lucruri este să fii cu nedreptate pălmuit pe obraz; tăgăduiește aceasta, chiar dacă mi s-ar tăia capul sau o altă parte a corpului. Dimpotrivă, este mai urât și mai rău pentru acela care mă lovește pe nedrept, pe mine sau ce este al meu, pentru acela care mă fură, care mă aduce în stare de robie, care-mi sparge casa, sau, într-un cuvânt, care mă nedreptățește, pe mine sau cele ale mele; este mai rău și mai urât pentru făptașul nedreptății decît pentru mine, nedreptățitul.” Acestea sînt gîndurile unuia dintre cei mai vechi și mai lucizi umaniști. Nefericirea este, cu alte cuvinte, și a nedreptățitului și a celui care comite nedreptatea, a acestuia din urmă fiind uneori mai grea și mai insuportabilă. Atît nefericirea unuia, cît și nefericirea celuilalt sînt cauzate de egoism, de lipsa de stimă, de lipsa de dragoste a omului pentru om. Iată de ce umanismul revoluționar, așa cum îl definește cu atîta pregnanță și puritate conducătorul partidului nostru, este, în același timp, o continuare și o rupere, o prelungire și o replică la ideile ce răscolesc de cîteva milenii conștiința omenirii. Cine este mai fericit: cel care luptă pentru bunăstarea personală în dauna bunăstării semenilor, cel care încalcă dreptul la fericire al altora, comițînd deci o nedreptate, un furt, un abuz, un act egoist, sau cel care își realizează fericirea în armonie cu fericirea celorlalți oameni, a colectivității, a poporului, a umanității? O întrebare la care Socrate, ca și alți moralști, ca și Shakespeare sau Molière, Ibsen sau Cehov, Tolstoi sau Thomas Mann, Whitman sau Neruda ar fi răspuns, fără îndoială, așa cum răspundem noi, astăzi, cu adînc respect și iubire pentru om, cu deplină răspundere pentru destinul său, pentru fericirea sa.

creației artistice, a relevant Congresul educației politice și al culturii socialiste, nu poate evolua în afara societății, independent de dezvoltarea socială și morală a poporului nostru, divergent față de idealurile epocii. Literatura, arta nu pot fi decît ale vieții contemporane, ale omului contemporan și misiunea lor este de a exprima realitatea vieții. „*Avem nevoie de o literatură și o artă — precizează secretarul general al partidului — care să redea cît mai colorat și cît mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni. Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii; nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru. O asemenea artă are, de asemenea, un caracter bolnavicios și ca atare este profund dăunătoare.*”

Ce altceva definește această atență și fermă considerare a funcțiilor artei decît însuși adevărul artistic? Nu există o singură culoare a vieții, trandafirul, negrul sau cenușul. Diversitatea vieții, complexitatea realității impun o artă diversă, complexă, profundă și exclud simplismul, superficialitatea, extremismul conformist sau negativist. „Cît mai colorat și cît mai divers” înseamnă, se înțelege clar din Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congres, cît mai adevărat. Iar adevărat înseamnă succese și bucurii, muncă și entuziasm, frumusețe morală și idealuri umanitare, dar și greutăți și lipsuri, persistența unor mentalități perimate, vicii condamnabile, atitudini antisociale, practici imorale și inumane. Literatura adevărului a fost întotdeauna o literatură complexă, de observație profundă a realității și de largă audiență. Dulcegăriile idilice și grimasele negativiste sînt, deopotrivă, minciuni și, ca atare, fundamental nocive, căci induc în eroare, denaturează realitatea, adorm conștiințele. Numai cine nu are nimic de comunicat, numai cine este străin de progresul uman, de aspirația spre împlinire a umanității, numai cine practică amoralitatea și indiferentismul nu poate înțelege rostul adevărului artistic. Actul de creație, ca mod de reflectare a vieții, este și trebuie să fie un act moral, activ, politic în cel mai profund înțeles al cuvîntului. Obiectivitate în creație înseamnă pasiune, implicare morală, militantism, vizionarism și nu indiferență față de sensul dezvoltării și față de soarta omului și a omenirii. „*Oamenii muncii — atrage atenția secretarul general al partidului — au nevoie*

de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului. Dorim o artă care să redea cele mai nobile sentimente ale constructorilor noii orînduirii sociale, dar care, totodată, să biciuiască mentalitățile înapoiate, să dezvăluie lipsurile și greșelile, dînd maselor o perspectivă însoțitoare de muncă și luptă pentru progres și civilizație.”

Arta e dialectică, e transformistă și revoluționară. Idilismul și negativismul, care nu sînt artă, sînt metafizice și false. A spune că totul e bine sau că totul e rău înseamnă a exclude evoluția, dezvoltarea, mișcarea, progresul, a face abstracție de perpetua schimbare a societății, a omului. Cine poate crede, însă, într-o viziune statică, metafizică, într-o lume pietrificată într-o anumită stare, cînd e limpede pentru fiecare mecanismul care împinge mereu omenirea către forme superioare ale existenței, cînd dialectica acționează zilnic sub ochii noștri, în jurul nostru și în noi înșine? Pe drept cuvînt, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază cerința ca artiștii „să abordeze și să înfățișeze realitatea în operele lor prin prisma principiului dialectic al mișcării și transformării neîntrerupte a societății și omului.”

Ca și celelalte mijloace de educație politică și culturală, televiziunea a făcut progrese notabile în ultimii ani, fapt subliniat și în cadrul lucrărilor Congresului. Este vizibilă, de pildă, deschiderea spre dezbateri, spre dialogul de idei în domeniul politic, filosofic, economic, social, cultural-artistice, științifice. Există cîteva zone în care creșterea nivelului calitativ al emisiunilor este evidentă: emisiunile cu caracter economic, în care sînt prezentate, în spirit dialectic și responsabil, atît realizările cît și lipsurile sau greșelile din diferite sectoare ale economiei, emisiunile științifice — adevărate dezbateri, cu participarea tot mai largă a maselor de telespectatori, privind probleme dintre cele mai arzătoare ale dezvoltării științifice, „Teleenciclopedia” — una dintre cele mai serioase și, totodată, populare emisiuni, cuprinzînd informații de ordin cultural-științific, precum și cicluri de educație artistică realizate la o înaltă ținută profesională. „Telecinemateca”, un veritabil for de cultură cinematografică, reportajul și ancheta socială (aceasta din urmă, din păcate, fără o programare periodică stabilă), reportajul internațional, unele emisiuni de divertisment.

Dar, în raport cu mijloacele multiple și variate care-i stau la dispoziție, în raport cu cerințele din ce în ce mai exigente și mai avizate ale publicului și în raport cu imensul

rol educativ și informativ pe care-l are, televiziunea își poate îmbunătăți serios programele. Există în televiziune profesioniști de înaltă calificare, oameni talentați care pot ridica, în toate sectoarele, calitatea muncii, așa cum se cere și în Expunerea la Congres a tovarășului Nicolae Ceaușescu: „*Programele televiziunii noastre trebuie să aibă un rol mai important în prezentarea unor filme și piese și a unor activități educative cu un bogat conținut, să stimuleze și să joace un rol mai activ în perfecționarea întregii noastre activități din acest domeniu.*”

Repertoriul cinematografic și teatral este încă ezitant, cu goluri importante și cu mari diferențe de calitate de la o săptămână la alta. Dacă „Telecinemateca” are, în general, o linie culturală respectabilă, filmele prezentate în restul săptămânii aduc nu o dată aerul mediocru și inuțil al producțiilor de duzină. Între filmele semnate de Kurosawa, Zeffirelli, Richardson, Cacoyannis și micile pelicule despre lăcuste, despre lupta dintre proprietarii de oi și proprietarii de vite, spectatorul din țara noastră a optat de mult și nu e nevoie să fie mereu rechemat la confruntare. Dacă s-a terminat (sperăm!) cu seriiale în care doi tineri bogătași se distrează vinând infractori sau în care o instituție subterană se distrează vinând farfurii zburătoare, ce rost are să înghițim, în compensație, western-uri

de pastişă, lipsite și de aura unui John Ford și de frumusețea aspră și riguroasă a „genului”? Emisiunile cinematografice ale televiziunii sînt dintre cele mai populare și e bine ca aici selecția să aibă în vedere și educarea gustului spectatorilor, nu numai umplerea unor spații de emisie.

În ce privește teatrul, problemele sînt ceva mai complicate, mai ales în zona dramaturgiei contemporane. Cred că, alături de unii debutanți talentați și în locul unor diletanți netalentanți, ar trebui să intre mai activ în circuitul repertorial al televiziunii autori ca Al. Mirodan, Paul Everac, D. R. Popescu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Al. Voitin, iar autori ca Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Iosif Naghiu, Marin Sorescu, Leonida Teodorescu să fie jucați și pe micul ecran, nu numai pe marile (sau micile) scene ale teatrelor. În felul acesta, s-ar realiza o substanțializare a repertoriului contemporan și o profesionalizare a teatrului de televiziune în latura sa dramaturgică. Nu pot fi dezbătute problemele importante ale realității contemporane în afara unor piese importante ale dramaturgiei contemporane. Prezența în repertoriul televiziunii a autorilor citați și a altora pe care ar fi meritat, poate, să-i citez ar fi hotărîtoare pentru calitatea emisiunilor de teatru.

CONȘTIINȚA DE SINE A UNUI POPOR, A UNEI NAȚIUNI

■ CORNELIU
MARCU LONEANU

— Faceți parte din cea mai tînără generație de dramaturgi. Cum ați întâmpinat lucrările Congresului educației politice și al culturii socialiste?

— Congresul educației politice și al culturii socialiste, documentele sale au reîmprospătat și redimensionat viziunea noastră asupra educației și culturii. Evenimentul mi se pare firesc atît pentru stilul de lucru al conducerii noastre de partid și de stat, cît și avînd în vedere dinamismul extraordinar al României contemporane, al epocii actuale.

Educația și cultura nu sînt un combinat sau o hidrocentrală în construcție, cu termene calendaristice de început și de finalizare. Educația și cultura sînt fenomene în curs, și care, oricît le-am măsura în număr de școli, elevi, studenți, teatre, edituri, filarmonici, cărți, piese și formații de amatori, cifra de bilanț, de eficiență, nu poate fi socotită aritmetic, statistic. Finalitatea educației și culturii se numește conștiința de sine a unui popor, a unei națiuni. O conștiință de sine ce se avîntă tenace către telul unei civilizații superioare ce se poate